

Hemşirelik Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Deneyimlerinin Stres Düzeylerine Etkisi*

*The Effect Of Nursing Students' Distance Education Experiences On Perceived Stress Levels**

Ayşe BAĞLI¹, Elçin BABAOĞLU¹

Özet: Amaç: Bu çalışma, COVID-19 pandemisinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim deneyimleri sonucu algılanan stres düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntem:** Tanımlayıcı türde olan çalışmanın evrenini bir vakıf üniversitesinin 2020-2021 eğitim öğretim yılında öğrenim gören hemşirelik öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem seçimine gidilmeyerek evrenin tamamına ulaşılmak istenmiş ve katılım sağlayan 209 hemşirelik öğrencisiyle çalışma tamamlanmıştır. Çalışmanın verileri çevrimiçi yollarla toplanmıştır. Veriler öğrenci tanımlayıcı bilgi formu, uzaktan eğitime ilişkin deneyim formu ve algılanan stres ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallies testi kullanılmış, $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine bakıldığında, 4. sınıf öğrencilerinin, 1. 2. ve 3. sınıf öğrencilerine göre algılanan stres puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca gelir durumu normal ve normalin altında olan öğrencilerin algılanan stres puan ortalamaları, gelir durumu normalin üstünde olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Formda yer alan "Bulduğum ortamda bilgisayar, tablet yok." sorusu dışında verilen tüm parametrelerde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. **Sonuç:** Çalışmada elde edilen bulgulara göre, hemşirelik öğrencilerinde algılanan stres $27,21\pm 7,43$ olarak ortalamaya yakın bulunmuştur. Öğrencilere stres yönetimi konusunda eğitimler planlanması ve uzaktan eğitim ile ilgili bilgi ve becerileri artırmaya yönelik ortamlar oluşturulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik Öğrencileri, Pandemi, Stres, Uzaktan Eğitim

Abstract: Objective: This study was carried out to determine the stress centers perceived as a result of the distance education experience of maternity students in the COVID-19 pandemic. **Materials and Methods:** The universe of the descriptive study consists of nursing students studying at a foundation university in the 2020-2021 academic year. In the study, the sample selection was not made, and the whole universe was desired to be reached, and the study was completed with 209 nursing students who participated. The datas of the study were gathered online using the student descriptive information form, the experience form regarding distance education and the stress perception scale. In this study, Mann Whitney U test and Kruskal Wallis test were used to evaluate the datas. Datas were evaluated at the $p<0.05$ significance level. **Results:** Considering the descriptive characteristics of the students, the perceived stress mean scores of the 4th grade students were found to be significantly higher than the 1st, 2nd and 3rd grade students. In addition, the perceived stress mean scores of students with normal and below-normal income status were found to be significantly higher than those with higher income levels. Significant differences were found in all the variables given, except for the question "There is no computer or tablet in my environment" in the form. **Conclusion:** According to the findings obtained in the study, the perceived stress in nursing students was found to be 27.21 ± 7.43 , close to the average. It is recommended to plan trainings on stress management for students and to create environments to increase their knowledge and skills related to distance education.

Keywords: Nursing Students, Pandemic, Stress, Distance Learning

¹ Üsküdar Üniversitesi, İstanbul/Türkiye

*VI. Uluslararası X. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresinde online platformda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

2019 Aralık sonunda Çin’de başlayan COVID-19, yüksek bulaşma özelliği göstererek hızla küresel olarak yayılıp pandemi halini almıştır (Cascella ve ark., 2020, She ve ark., 2020, WHO, 2020). Dünya genelinde birçok ülke yayılımı önlemek için çeşitli alanlarda tedbirler almıştır. Eğitim kurumlarında alınan tedbirler de bu alanlardan birisidir. Birçok ülke COVID-19 virüsünün yayılmasını kontrol edebilmek amacıyla eğitim kurumlarını kapatma kararına gitmiştir (Lee, 2020; UNESCO, 2020).

Türkiye’de ilk COVID-19 vakası, 11 Mart 2020’de görülmüştür (Sağlık Bakanlığı, 2020). Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de eğitim kurumlarının kapatılması gündeme gelmiştir. İlk aşamada 16 Mart 2020 tarihinde üniversitelerde eğitim ve öğretime ara verilmiştir. 23 Mart 2020 tarihinden itibaren verilen ara sonlandırılarak eğitim ve öğretimin uzaktan eğitim ile gerçekleştirilmesine karar verilmiştir (YÖK, 2020). Böylece yüz yüze eğitime ara verilmiş ve uzaktan eğitim, eğitimin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla bir zorunluluk haline gelmiştir (Telli ve Altun, 2020).

Salgın hastalıklar ve pandemilerin bireylerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. COVID-19 pandemisi sürecinde, yaşları itibariyle hayatlarında ilk defa küresel bir krize tanıklık eden, hem pandeminin getirdiği tüm kısıtlamaları yaşayan, hem de alınan karar ve gerçekleştirilen uygulamalarla alışkın oldukları süreçlerin dışında üniversite eğitimine devam etmek zorunda kalan öğrenciler, pandemiden en çok etkilenen gruplardandır (Karagöz ve ark., 2020).

Hemşirelik öğrencileri eğitimlerinin ilk yıllarından itibaren akademik performansını ve yaşam kalitesini etkileyen pek çok stres faktörleri ile karşılaşmaktadırlar (Fırat, 2018; Yılmaz ve ark., 2019). Bunlar; hastanın bakım sorumluluğunu alma, uygulama ortamlarında eğitici tarafından yeterince desteklenmemeleri, pratik uygulamalar sırasında kendine güveninin az olması, hastane ortamına adaptasyon sorunları, ölmek üzere olan hastayla

karşılaşma gibi travmatik deneyimler, hasta ve klinik personeli ile iletişim, eğitici ile olan iletişim, yanlış yapma korkusu, bireysel baş etme yetersizlikleri, kişisel özellikleri, sosyal yaşamı, ekonomik sorunlar, barınma, yeni arkadaşlıklar, tanıdık olmadığı bir yerde yaşaması gibi olarak sıralanabilir (Öner ve Üstün, 2013; Açıksöz ve ark., 2016; Yılmaz ve ark., 2019; Birimoğlu ve Deveci, 2020). Bunlara ek olarak; öğrenimleri teorik ve uygulama şeklinde olan, uygulamaları klinik uygulama ve laboratuvar ortamlarında yürütülen hemşirelik eğitiminin pandemi sürecinde uzaktan eğitim olarak verilmesi, öğrenciler üzerindeki etkisini daha da arttırmaktadır (Keskin ve Kurtgöz, 2020).

COVID-19 pandemisinde uzaktan eğitimi deneyimleyen hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları stres düzeylerinin belirlenmesi, bu konuda sorun yaşanan alanların belirlenmesi ve gerekli destek programlarının geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışma, COVID-19 pandemisinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim deneyimleri sonucu algıladıkları stres düzeylerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

- Öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin deneyimleri nelerdir?
- Öğrencilerde algılanan stres düzeyi nedir?
- Öğrencilerde algılanan stres düzeyleri tanımlayıcı özelliklere göre farklılık göstermekte midir?
- Öğrencilerde algılanan stres düzeyleri uzaktan eğitimdeki deneyimlerine göre farklılık göstermekte midir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini İstanbul’da bir vakıf üniversitesinin Hemşirelik bölümünde 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde eğitim gören 453 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme evreni bilinen örnekleme yöntemi formülü ile hesaplanmış olup %95 güven aralığında 209 kişi olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada verileri, öğrenci tanımlayıcı bilgi formu, uzaktan eğitime ilişkin deneyim formu ve algılanan stres ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veriler, çevrimiçi yollar kullanılarak elde edilmiştir. Öğrencilere derslerine giren öğretim üyeleri aracılığıyla ve öğrenci temsilcilerine ulaşılarak email ve whatsapp ile ulaşılmıştır. Yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Öğrenci tanımlayıcı bilgi formundan elde edilen veriler ile uzaktan eğitim sürecini değerlendirme formundan elde edilen veriler araştırmanın bağımsız değişkenlerini, algılanan stres ölçeğinden alınan puanlar araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır.

Öğrenci tanımlayıcı bilgi formu; araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Öğrencilerin sosyodemografik bilgilerini (sınıfı, yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, birlikte yaşanan birey, aile yapısı, kardeş sayısı, algılanan gelir durumu, bir işte çalışma durumu, sosyal güvencesi, yaşanılan yer, kendisine ait oda varlığı) içeren 12 sorudan oluşmaktadır.

Uzaktan eğitime ilişkin deneyim formu; öğrencilerin uzaktan eğitim sürecindeki yaşantılarını değerlendirme amacıyla araştırmacı tarafından ‘‘Evet’’ veya ‘‘Hayır’’ cevaplarından oluşacak şekilde hazırlanmıştır. Formda 20 soru bulunmaktadır. Sorular; fiziksel koşulları, akademik başarıyı ve duygusal faktörleri içermektedir.

Algılanan stres ölçeği (ASÖ); kişilerin algıladıkları stresi ölçmek amacıyla Cohen, Kamarck ve Mermelstein (1983) tarafından geliştirilmiş, Eskin, Harlak, Demirkıran ve Dereboy (2013) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği yapılarak Türkçe’ye uyarlanmıştır. Toplam 14 maddesi bulunmaktadır. Maddelerden 7’si (4, 5, 6, 7, 9, 10, 13) tersten puanlanmaktadır. Puanlar 0 ile 56 arasında değişmektedir ve yüksek puan algılanan stresin fazlalığını göstermektedir. Cronbach’s Alpha değeri 0,84 olarak bulunmuştur (Eskin ve ark., 2013). Bu çalışmada ise 0,856 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmada veri toplamak amacıyla Türkiye’de geçerliliği ve güvenilirliği yapılan Algılanan Stres Ölçeği’nin (ASÖ) kullanılabilmesi için Mehmet Eskin’den izin alınmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü kurumun Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu’ndan etik kurul izni (sayı: 61351342/NİSAN 2021-47) alınmıştır. Veriler Google Formlar ile çevrimiçi anket kullanılarak elde edilmiştir. Anketin giriş kısmında katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmıştır. Kabul eden ve gönüllü katılım sağlayanlar ile anket çalışmaları yürütülmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen tüm veriler amaçlar doğrultusunda bilgisayar ortamında SPSS 26.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın verileri tanımlayıcı istatistiksel metodlar (ortalama, standart sapma, frekans, yüzde, minimum, maksimum) kullanılarak değerlendirilmiştir. Nicel verilerin normal dağılıma uygunlukları Kolmogorov Smirnov testi ile incelenmiştir. Algılanan Stres Ölçeği ve alt boyutlarının normal dağılıma uymadığı görülmüştür ($p < 0,05$). Bu sebeple Algılanan Stres Ölçeği ile tanımlayıcı özelliklerin ve uzaktan eğitime ilişkin deneyimlerin karşılaştırılmasında nonparametrik testler kullanılmıştır. Çalışmada bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlerle karşılaştırılmasında, iki kategoriye sahip olanlarda Mann Whitney U testi, ikinin üstü kategoriye sahip değişkenlerde ise Kruskal Wallies testi kullanılmıştır. Bu testte anlamlı çıkan parametrelerde ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda algıladıkları stres düzeylerinin incelendiği bu çalışmada 209 katılımcının yaş ortalaması $20,97 \pm 1,95$ olup en fazla 1. sınıf öğrencisinin (%39,7) katılım sağladığı görülmüştür. Katılımcıların %84,7’si kadın,

%78,5'i ebeveyni ile birlikte yaşamakta, %99'u bekar, %79,9'u çekirdek ailede yaşamakta, %78'i 1-3 kardeş sayısına sahip, %90,4'ü normal gelir durumuna sahip, %82,3'ü herhangi bir işte çalışmamakta, %81,3'ü sosyal güvenceye sahiptir ve ek olarak katılımcıların %80,4'ü ilde yaşamakta, %77'sinin kendine ait odası bulunmaktadır.

Öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin deneyimlerinin dağılımında, %81,3'ünün dijital alanda bilgilerinin yeterli olduğu, %88,5'inin bilgisayar veya tableti olduğu, %77,5'inin internet erişimi konusunda kısıtlılık yaşamadığı, %84,2'sinin uygun ders çalışma ortamının olduğu

ve %82,8'inin eğitim materyallerine kolay ulaştıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin algılanan stres puan ortalaması $27,21 \pm 7,43$ 'dir (Tablo 1). Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde, 4. sınıfların puan ortalaması 1., 2. ve 3. sınıfların algılanan stres puan ortalamalarına göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ek olarak algılanan gelir durumları normal ve normalin altında olan öğrencilerin algılanan stres puan ortalamaları, gelir durumları normalin üstünde olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 1. Öğrencilerin algılanan stres düzeyi puan ortalamaları

	Ort.	SS.	Min	Max
Algılanan Stres Ölçeği	27,21	7,43	6,00	52,00

Tablo 2. Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre algılanan stres düzeyi puan ortalamaları

		ALGILANAN TOPLAM STRES	
		Ort.±SS	İstatistik
Sınıf	1. Sınıf ^a	27,88±7,00	$\chi^2=10,358$ $p=0,016$ $b<d$
	2. Sınıf ^b	24,26±6,90	
	3. Sınıf ^c	26,07±8,14	
	4. Sınıf ^d	30,16±6,69	
Algılanan Gelir Durumu	Normal ^a	27,26±7,03	$\chi^2=7,788$ $p=0,020$ $c<a,b$
	Normalin altı ^b	30,92±11,13	
	Normalin üstü ^c	20,38±6,55	

χ^2 : Kruskal Wallies, Z: Mann Whitney

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim yaşantılarını değerlendirmek için uygulanan uzaktan eğitime ilişkin deneyim formu 3 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; fiziksel koşullar (1-9. maddeler), akademik başarı (10-15. maddeler) ve

duygusal faktörlerdir (16-20. maddeler). Formda yer alan "Bulduğum ortamda bilgisayar, tablet yok." sorusu dışında verilen tüm parametrelerde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Uzaktan Eğitime İlişkin Deneyimlerine Göre Algılanan Stres Düzeyi Puan Ortalamaları

	Algılanan Toplam Stres		
		Ort.±SS	İstatistik
1. Dijital alanda bilgim yeterlidir.	Evet	26,24±7,29	Z=-3,899 p=0,000*
	Hayır	31,44±6,6	
2. Bulduğum ortamda bilgisayar, tablet yok.	Evet	29,46±7,79	Z=-1,697 p=0,090
	Hayır	26,92±7,36	
3. İnternet erişimi konusunda kısıtlılık yaşıyorum.	Evet	29,15±6,54	Z=-1,997 p=0,046*
	Hayır	26,65±7,6	
4. Uygun ders çalışma ortamım var.	Evet	26,38±7,23	Z=-3,612 p=0,000*
	Hayır	31,67±6,97	
5. Uzaktan eğitim süreci benim için daha az maliyetli oldu.	Evet	26,43±7,06	Z=-1,97 p=0,049*
	Hayır	29,3±8,04	
6. Sık sık teknik sorunlar yaşıyorum.	Evet	29,95±7,16	Z=-3,826 p=0,000*
	Hayır	25,51±7,11	
7. Eğiticinin bilgisayar veya internetinden kaynaklı sorunlar olabiliyor.	Evet	28,21±7,16	Z=-3,234 p=0,001*
	Hayır	24,28±7,51	
8. Kullanılan uzaktan eğitim sistemi alt yapısı yeterlidir.	Evet	26,19±7,93	Z=-2,298 p=0,022*
	Hayır	28,32±6,72	
9. Eğitim materyallerine kolay ulaşabiliyorum.	Evet	26,13±6,81	Z=-3,652 p=0,000*
	Hayır	32,39±8,21	
10. Teorik derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde öğrenme açısından bir zorluk yaşamadım.	Evet	24,85±6,25	Z=-4,841 p=0,000*
	Hayır	29,99±7,78	
11. Uzaktan eğitim sürecinde uygulamalı dersler konusunda eksiklik yaşamadım.	Evet	24,64±6,23	Z=-2,624 p=0,009*
	Hayır	28,13±7,63	
12. Laboratuvar uygulamalarına yönelik video çekimleri, öğrenmem açısından yeterli oldu.	Evet	24,2±5,72	Z=-3,660 p=0,000*
	Hayır	28,31±7,69	
13. Uzaktan eğitim sürecinde not ortalamam yükseldi.	Evet	25,17±6,42	Z=-3,957 p=0,000*
	Hayır	29,61±7,85	
14. Uzaktan eğitim ile ödev yüküm daha da arttı.	Evet	28,41±7,25	Z=-3,414 p=0,001*
	Hayır	24,09±7,05	
15. Uzaktan eğitim ile dersleri takip etmek örgün eğitime göre daha az zamanımı alıyor.	Evet	26,01±7,69	Z=-2,956 p=0,003*
	Hayır	29,07±6,65	
16. Uzaktan eğitim sürecinde ders çalışma isteğim azaldı.	Evet	28,95±7,11	Z=-5,935 p=0,000*
	Hayır	22,2±5,94	
17. Yüz yüze etkileşimin olmamasından dolayı öğrenmekte zorluk yaşıyorum.	Evet	28,8±7,06	Z=-4,640 p=0,000*
	Hayır	23,85±7,13	

Z: Mann Whitney U, *p<0.05

TARTIŞMA

Tablo 3’de öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin deneyimlerinin dağılımı bulguları incelendiğinde, öğrencilerin %81,3’ü dijital alanda bilgilerinin yeterli olduğunu, %88,5’i bilgisayar veya tabletinin bulunduğunu, %77,5’i internet erişimi konusunda kısıtlılık yaşamadığını, %84,2’si uygun ders çalışma ortamının olduğunu ve %82,8’i eğitim materyallerine kolay ulaştıklarını belirtmiştir. Belirtilen bu şartların öğrencilerin stres düzeylerini olumlu etkileyeceği söylenebilir. Literatürde uzaktan eğitimle alakalı özellikle teknik-sistemsel sorunlar, internet ve teknolojik erişim konusunda yetersizlik, kendine ait uygun ders çalışma ortamının olmaması vurgulanmıştır (Akça ve Akgün,2020; Çetin ve Anuk, 2020; Genç ve ark., 2020; Karagöz ve ark., 2020; Keskin ve Kurtgöz, 2020; Keskin ve Özer, 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Şen ve Kızılcıoğlu, 2020; Uçkaç, 2020). Sonuçların farklı çıkması, yapılan çalışmaların farklı şartlardaki gruplara yapılmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamıza katılan hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları stres puan ortalaması $27,21 \pm 7,43$ ’dir (Tablo.1). Ölçekten alınan en yüksek puanın 56 olduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin algılanan stresleri ortalamaya yakındır. Yüksek düzeyde stres yaşamamaları, olumlu eğitici öğrenci ilişkisiyle ve öğrencilerin eğitim yaşantılarına uyum sağlayabildikleriyle alakalı olabilmektedir.

Çalışmamızda hemşirelik öğrencilerinin tanımlayıcı özelliklerine göre algılanan stres düzeyi puanlarına bakıldığında (Tablo.2) 4. sınıfların stres puan ortalaması, 1., 2. ve 3. sınıflara göre daha yüksek görülmektedir. Bunun sebebi 4. sınıf öğrencilerinin kısa zamanda mezun olup pandemi servisinde çalışma ihtimallerinin yüksek olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Gelir durumu algılamalarına göre, gelirleri normal ve normalin altında olan öğrencilerin, gelirleri normalin üstünde olan öğrencilere göre algılanan stres puan ortalaması istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Buna paralel olarak Turan ve arkadaşları (2019) çalışmalarında,

hemşirelik öğrencilerinde gelir durumu düşük olanların algıladıkları stres düzeylerinin anlamlı derece yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Dilmen ve arkadaşları (2021) gelir durumu kötü olan üniversite öğrencilerinin algıladıkları stres düzeylerinin yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Cao ve arkadaşları (2020) aile gelir düzeyi düzenli olmayan Çin’li üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu vurgulamıştır. Bu sonuçlar pandemi sonucu oluşan ekonomik baskıdan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda öğrencilerin algılanan stres düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Benzer şekilde Cao ve arkadaşları (2020) çalışmalarında, Çin’de bulunan üniversite öğrencileri üzerinde pandeminin psikolojik etkilerini incelediklerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Dilmen ve arkadaşları (2021) üniversite öğrencilerine yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin cinsiyetleri ile stres düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemişlerdir. Bahsedilen çalışmaların aksi olarak Turan ve arkadaşları (2019) cinsiyetin anlamlı farklılık gösterdiğini ve kadınların erkeklere göre daha yüksek stres algıladıklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde Durgun ve arkadaşları (2021) çalışmalarında kadın öğrencilerin stres ortalamasının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Kadınların stres düzeylerinin yüksek çıkmış olması, hemşirelik öğrencilerinde yapılan çalışmalarda, örneklemelerin büyük çoğunluğunu kadınların oluşturuyor olması olabilmektedir.

Çalışmamızda öğrencilerin algılanan stres düzeyleri ile birlikte yaşanan birey ve yaşanılan yer arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çalışma bulgularından farklı olarak Cao ve arkadaşları (2020) yalnız yaşayan Çin’li üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin ebeveynleriyle yaşayanlara göre daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sonuç öğrencilerin psikolojik iyilik halleriyle aile varlığı ve desteği arasında güçlü bir

ilişki olduğundan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Yaşanılan yer olarak Dilmen ve arkadaşları (2021) çalışmalarında ilde yaşayan üniversite öğrencilerinin stres düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Cao ve arkadaşları (2020) kırsal kesimde yaşamının Çinli üniversite öğrencilerinde endişeyi arttırdığını bildirmişler ve bunu kentsel ve kırsal kesim arasındaki sağlık, ekonomik, kültürel ve eğitimsel kaynakların dengesiz dağılımına ilişkilendirmiştir. Sonuçların farklı olması, örneklem grubunun farklı ekonomik özelliklerinin bulunmasından kaynaklanıyor olabilmektedir.

Kürtüncü ve Kurt (2020) pandemi döneminde hemşirelik öğrencilerinin yaşadığı sorunları incelemişlerdir. Bu sorunları; üniversitenin uzaktan eğitim alt yapısındaki sorunlar, eğitimin yüz yüze olmaması, imkan kısıtlılığı, pandeminin getirdiği duygudurum ve sınav kaygısı olarak bildirmişlerdir. Karagöz ve arkadaşları (2020) çalışmalarında, tıp fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitim ile ilgili sorunlarını; uzaktan eğitim modülü ile ilgili sorunlar (geri dönüş alamamak, materyal yeterliliği ile ilgili sıkıntılar vb.) (%42,3), eğitimlerinin yetersiz kalması korkusu (%39,0), sınav ile ilgili endişeler (%28,9), ders çalışma isteğinin azalması (%16,7) ve sınıf tekrarı/notlarının düşecek olması (%14,6) şeklinde ifade etmişlerdir. Sahu (2020) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasında, COVID-19 pandemisinde yaşanan zorlukları; yüz yüze derslerinin olmaması, ölçme ve değerlendirmede olabilecek sorunlar, uluslararası öğrencilerin yaşadığı zorluklar, seyahat kısıtlaması, zihinsel sağlığın tehdidi şeklinde belirtmiş ve üniversitelerin destek hizmetleri üzerinde durmuştur. Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim yaşantılarını incelemek için fiziksel koşullar, akademik başarı ve duygusal faktörler olarak üç gruba ayrılan uzaktan eğitime ilişkin deneyim formu uygulanmıştır. Fiziksel koşullar başlığı altında, dijital alanda yeterli bilgisi olmadığını, internet erişimi konusunda kısıtlılık

yaşadığını, uygun ders çalışma ortamının olmadığını, uzaktan eğitim sürecinin daha maliyetli olduğunu, bu süreçte sık sık teknik sorunlar yaşadığını, eğiticinin bilgisayar veya internetinden kaynaklı sorunlar yaşadığını, kullanılan uzaktan eğitim sistemi alt yapısının yetersiz olduğunu, eğitim materyallerine zor ulaştığını belirtenlerin stres düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Akademik başarı başlığı altında, teorik derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde öğrenme açısından zorluk yaşadığını, uzaktan eğitim sürecinde uygulamalı dersler konusunda eksiklik yaşadığını, laboratuvar uygulamalarına yönelik video çekimlerini öğrenme açısından yeterli bulmadığını, uzaktan eğitim sürecinde not ortalamasının düştüğünü belirtenlerin, ödev yükümlü daha da arttı ve uzaktan eğitim ile dersleri takip etmek örgün eğitime göre daha fazla zamanını alıyor diyenlerin stres düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Duygusal faktörler başlığı altında ise, uzaktan eğitim sürecinde ders çalışma isteğinin azaldığını, yüz yüze etkileşimin olmamasından dolayı öğrenmekte zorluk yaşadığını, uzaktan eğitim sürecinde sınav kaygısını daha yoğun yaşadığını, uzaktan eğitim sürecinde okula veya herhangi bir gruba olan aidiyat duygusunu yitirdiğini ve uzaktan eğitim sürecinde kendisini yalnız hissettiğini ifade edenlerin stres düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinde uzaktan eğitim deneyimleri sonucu olarak algılanan stres $27,21 \pm 7,43$ olarak ortalamaya yakın bulunmuştur. Bunun dışında uzaktan eğitime ilişkin deneyim formunda yer alan “Bulduğum ortamda bilgisayar, tablet yok.” sorusu dışında verilen tüm parametrelerde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Öğrencilere stres yönetimi konusunda eğitimler planlanması ve uzaktan eğitim ile ilgili bilgi ve becerileri arttırmaya yönelik ortamlar oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Açıksöz, S., Uzun, Ş., Arslan, F. (2016). Hemşirelik Öğrencilerinde Öz Yeterlilik Algısı İle Klinik Uygulamaya İlişkin Kaygı ve Stres Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi* 58:129-135

Akça G. ve Akgün E. (2020). İlkokul Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşadığı Sıkıntılar, *EJERCongress Bildiri Kitabı*.

Birimoğlu, Okuyan, C. ve Deveci, E. (2020). Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Stres Durumları ve Stresle Baş Etme Yöntemleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 23(2): 205-211, DOI: 10.17049/ataunihem.469787.

Cascella, M., Rajnik, M., Cuomo, A., Dulebohn, S. C., Di Napoli, R. (2020). Features, Evaluation and Treatment Coronavirus (COVID-19), *StatPearls. NCBI Bookshelf*.

Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., Zheng, J. (2020). The Psychological Impact of the COVID-19 Epidemic on College Students in China, *Psychiatry Research*, 287, 112934.

Çetin, C. ve Anuk, Ö. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinde Yalnızlık ve Psikolojik Dayanıklılık: Bir Kamu Üniversite Öğrencileri Örnekleme, *ASEAD Cilt 7 Sayı 5, S 170-189*.

Dilmen Bayar, B., Yaşar Can, S., Erten, M., Ekmen, M. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Depresyon ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi, *Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(1):12-25.

Durgun, H., Kalyoncuoğlu, B., Avcı, A. B. (2021). Pandemi Sürecinde Hemşirelik Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışları İle Stres Düzeyleri Arasındaki İlişki, *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, ISSN: 2147-7892, Cilt 9, Sayı 1, 278-291.

Eskin, M., Harlak, H., Demirkıran, F. ve Dereboy, Ç. (2013). Algılanan Stres Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Güvenirlilik ve Geçerlik Analizi, *New/Yeni Symposium Journal*, 51(3), 132-140.

Fırat Kılıç, H. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Eğitim Stresi ve Mesleki Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, *Journal of Hacettepe University Faculty of Nursing*. 5(1), 49-59.

Genç S. Z., Engin, G., Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı.4.

Lee, J. (2020). Mental Health Effects Of School Closures During Covid-19, *The Lancet Child and Adolescent Health*, 395, 912–20.

Keskin Kızıltepe, S. ve Kurtgöz, A. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinin Covid-19 Pandemisi Sürecinde Aldıkları

Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum ve Görüşlerinin Belirlenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Cilt: 13 Sayı: 74 Volume: 13 Issue: 74 Issn: 1307-9581

Karagöz, N., Ağadayı, E., Ayhan Başer, D. (2020). Bir Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Pandemide Uzaktan Eğitim İle İlgili Davranışları ve Sorunları Pandemi Sürecinde Tıp Eğitimi, *The Journal of Turkish Family Physician*, 11(4):149-15.

Keskin, M. ve Özer Kaya D. (2020). COVID-19 Sürecinde Öğrencilerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitime Yönelik Geri Bildirimlerinin Değerlendirilmesi, *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2): 59-67.

Kürtüncü, M. ve Kurt, A. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Hemşirelik Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Konusunda Yaşadıkları Sorunlar, *ASEAD. Cilt 7 Sayı 5, S 66-77*.

Öner Altıok, H. ve Üstün, B. (2013). Hemşirelik Öğrencilerinin Stres Kaynakları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(2), Bahar/Spring, 747-766.

Sahu, P. (2020). Closure of Universities Due to Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): Impact on Education and Mental Health of Students and Academic Staff, *Cureus*, 12(4): e7541.

She, J., Jiang, J., Ye, L., Hu, L., Bai, C., Song, Y. (2020). 2019 Novel Coronavirus Of Pneumonia in Wuhan, China: Emerging Attack and Management Strategies, *Clinical and Translational Medicine*, 9(1).

Şen, Ö. ve Kızılcıcalıoğlu, G. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin ve Akademisyenlerin Uzaktan Öğretime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi, *Int. J. of 3D Printing Tech. Dig. Ind.*, 4(3): 239-252.

T.C. Sağlık Bakanlığı (SB), COVID-19 (SARS-CoV2 Enfeksiyonu) Rehberi,

Telli Yamamoto, G. ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi, *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, Sayfa: 25-34.

Turan, N., Durgun, H., Kaya, H., Ertaş, G., Kuvan, D. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin Stres Durumları ile Bilişsel Esneklik Düzeyleri Arasındaki İlişki, *JAREN*, 5(1):59-66.

Uçkaç K. (2020) Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinde COVID-19 Pandemi Sürecine Bağlı Uzaktan Eğitimin Öğrenci Duygu ve Davranışları Üzerindeki Etkileri, *Sağlık Bilimlerinde Eğitim Dergisi*, 3(1) ISSN: 2687 –4393

UNESCO. COVID-19 Educational Disruption and Response. (2020). Erişim tarihi: 03.01.2021 <https://en.unesco.org/themes/education-emergencies/coronavirus-school-closures>.

World Health Organizations (WHO). (2020). Announces COVID-19 Outbreak a Pandemic.

Yılmaz Karabulutlu, E., Gündüz Oruç, F., Bahçecioglu Turan, G. (2019). Öğrencilerin Hemşirelik Eğitimi Sürecinde Yaşadıkları Stresin Profesyonel Benlik Gelişimlerine Etkisi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,8(1):10- 17.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Basın açıklaması, 2020,
Erişim tarihi: 07.06.2021
<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/>